

ANIȘOARA ODEANU, O SCRITOARE NOCTURNĂ

Dana Nicoleta Popescu

Cuvinte-cheie: roman, călătorie, cuplu, inadecvare, izolare

Rămasă zeci de ani într-un con de umbră, Anișoara Odeanu va reapărea în conștiința cititorilor odată cu volumul ce reunește, în anii '80, romanele *Într-un cămin de domnișoare* și *Călător în noaptea de Ajun*, ediție îngrijită de Cornel Ungureanu, exeget ce o va plasa pe autoare în contextul potrivit, al generației sale literare: „Este, alături de Mircea Eliade, Mihail Sebastian, Eugen Ionescu, dar mai ales alături de Camil Petrescu, în cercul aleșilor: al inteligențelor de seamă ale scrisului românesc tânăr, cele care modernizează troglodita societate. Dar și între cei ce reformează romanul modern, un roman integrat în Europa literaturii, o proză care să fie expresie a «zilei de azi».” (UNGUREANU 2003, p. 111) e Al doilea roman al Anișoarei Odeanu, *Călător în noaptea de Ajun*, relatează povestea de dragoste și nepotrivire dintre Olga și Peter, „rilkeanul «prea obosit» printr-o «descendență nobilă»” (INDRIEȘ 1983, p. 450). În esență, îi separă personalitățile și scopurile divergente: hedonismul lui Peter, pentru care o idilă are valențe estetice, și sentimentele Olgăi, combinate cu aspirațiile matrimoniale, supuse regulilor societății contemporane ei, cu toate că eroina este capabilă de gesturi impulsive și de încălcări flagrante a tot ce înseamnă *așa se cuvine*. Structurat pe trei părți inegale: *Peter*, *Răscruci*, *Singurătate*, romanul cuprinde istoria îndrăgostiților în prima, urmând ca ultimele două să o înfățișeze pe Olga post-Peter, dezintegrandu-se încet, pentru ca apoi să-și regăsească, șovăitor, un precar echilibru.

Imaginea cuplului rămâne emblematică pentru întregul roman: „înfrigurați ca doi călători care așteaptă noaptea într-o gară” (ODEANU 1983, p. 266) și, în același timp, îngemănează cele două motive esențiale ale cărții: călătoria și nocturnul. Exegeza a remarcat prezența călătoriei ca pilon al narațiunii: „Un permanent drum al unuia spre celălalt, trenuri străbătând nesfârșite întinderi ninse, [...], într-o căutare febrilă, plină de o tinerească neliniște. O incapacitate dureroasă de a se «întâlni». Iată adevăratul și durerosul laitmotiv al cărții.” (TITEL 1983, p. 448); „spectacol care poate să atragă atenția este al Călătoriei” (UNGUREANU 1983, p. 17); „Profund inadecvat la o realitate grăbită să ia

decizii, personajul-narator din romanul Anișoarei Odeanu se mișcă de parcă ar fi mereu alungat de cineva, din urmă.” (BENGA 2010, p. 86)

Nocturnul se arată omniprezent de la începutul romanului: sosirea, după o călătorie obositoare, la Grenoble, oraș necunoscut. Singurătatea și izolarea vor persista, cu atât mai greu de suportat când protagonistul se află alături de alte personaje. Una dintre primele întâlniri cu Peter, în grădina publică, întâmpinată de Olga cu o teamă nejustificată și confuză, este pecetluită de o premoniție nefastă: cântecul cucuvelelor. Mai târziu, după ce dezinteresul și plictiseala, simțite de Olga la început, au lăsat loc posibilității iubirii, eroina îl așteaptă în camera lui, în întuneric – neliniște, tristețe, prezente pe toată durata relației lor. De astfel, Olga nu trăiește, în nicio situație, un sentiment de plenitudine, probabil singura dată când menționează cuvântul *fericire* e într-o rugăciune, unde îl asociază cu pierderea completă. Decorul fermecător, dar auster din Grenoble dobândește în noapte o stranie onirică, fie că e vorba de o poartă veche, luminată de un felinar, de un corn de lună ce amintește de o stampă chinezească sau de un tramvai în care se află câțiva călători spectrali.

INDRIEȘ 1983, p. 449 remarcă recurența scenelor nocturne, care reverberează asupra atmosferei cărții: „nu întâmplător o seamă de episoade se petrec noaptea – în parcuri sau străzi slab luminate. Efectele peisajului maritim nordic, prinse dimineața și seara, în avântul și declinurile luminii, sunt la fel văzute în microunduirii, în fața unor zări fără sfârșit. Călătoriile eroinei [...], cu numeroase schimbări de trenuri, noaptea, în gări mici de ramificație a căilor ferate, au ceva halucinant, de plimbări inutile, ca în vis.”

Întoarcerea de la Grenoble spre casă nu are nimic feeric: cadrul nocturn halucinant, cu gări slab luminate și neprimitoare accentuează sentimentul de tristețe metafizică al protagonistei: „Trenul din fața mea se urnește greoi și pleacă încet, fără zgomot, parcă ar fi un decor care e tras în culise, rămân liniile și câteva felinare roșii și verzi, dincolo, spre câmp. [...] Prin fața mea trece un om de la gară, cu un felinar. Îmi pare grotesc, cu lumina aceea care pâlpâie spânzurată de el, parcă flacăra se uită înapoi și spune: «Vezi cum mă duce!» Examinez și celelalte felinare. Toate flăcările au aerul acela de persecutați. Parcă fiecare a fost smulsă și închisă acolo fără voia ei și toate se arată cu un aer stupid: «vezi ce-am pățit?»” (ODEANU 1983, p. 272) *Smulsă, închisă, dusă fără voia ei* e și Olga, rămânând la fel pe parcursul întregului roman, alături de Peter sau de alți bărbați, într-o pasivitate plină de suferință: „Natura ei feminină se definește prin retragere și prin așteptare. În proză, opțiunea ofensivei îi este străină. Între provocatoarea, dezinvolta Anișoara Odeanu, răsfățata literaților bucureșteni, și autoarea cu același nume pare să existe o ruptură. De fapt, este vorba despre același tip de feminitate vulnerabilă, gata

de abandon: bine mascată în boema Bucureștilor, această vulnerabilitate e asumată în ficțiune.” (BENGA 2010, p. 84)

De două ori, în ani consecutivi, călătorește Olga în noaptea de Ajun pentru a-l întâlni pe Peter: spre Spindlermühle și Ober Gurgl, dar petrecerile de început de an și stațiunile montane nu-i aduc nicio bucurie, stingheră între tinerii veseli și, poate, simpatici. Tot mai străină de Peter, tot mai însingurată în mijlocul unei societăți fremătătoare, nu mai are încredere în niciun început: „Dacă strada este o sărbătoare continuă, dacă vilegiatura, sejurul alături de logodnic pot fi recunoscute de cititor ca sărbători, ele nu se împlinesc *ca sărbători*; ele nu marchează începutul unei lumi, ele nu anunță o Renaștere; ele nu fac decât să păstreze iluzia Renașterii.”, subliniază Cornel Ungureanu. „Tema e vizibilă mai ales în *Călător în noaptea de Ajun*, roman în care cotidianul e valorificat ca aleatoriu, ca istorie întâmplătoare; totul are loc în preajma Nunții, lipsind tocmai Nunta, intrarea în ordinea firească a lumii. Haosul nu este învins, aceasta este tema romanului.” (UNGUREANU 1983, p. 13)

Între întâlnirile hibernale mai are loc una estivală, la Bansin, pe malul Mării Baltice, și la Göttingen. Starea de tulburare, de neplăcere a eroinei din serile și nopțile în care îl așteaptă, în zadar, pe Peter este augmentată, mai apoi, de ostilitatea mamei acestuia și de sentimentul de inadecvare, simțit în mijlocul familiei lui. Lungile excursii cu motocicletă, popasurile nocturne, momentele petrecute de Olga în bezna pădurii în timp ce Peter e plecat după benzină nu au nimic dintr-o aventură palpitantă. Dacă la începutul relației cucuvelele îi prevesteau nenorocul, când despărțirea definitivă se apropie, o prevestesc bufnițele și primele indicii ale viitorului război: „Zburau bufnițele grele și negre deasupra drumului și câmpul era înțesat de patrule de național-socialiști care făceau exerciții nocturne.” (ODEANU 1983, p. 310) Scriitoarea înșiră notații aparent detașate, care, însă, au menirea de a-i descrie frământările. Camil Petrescu, maestrul Anișoarei Odeanu, evidențiază scriitura cu rol determinant în atmosfera romanului: „Autoarea nu exprimă niciodată nimic, nu comentează, nu ia atitudine, nu numai că nu are «tirade», dar în clipele cele mai acute ale povestirii, acolo unde destinul se apropie de ceea ce e dincolo de aparențe, în fața morții și în clipele ultime ale iubirii, autoarea nu schițează nici urmă de «atitudine», totul e de-o simplitate și de o veridicitate care seamănă cu începutul lucrurilor.” (PETRESCU 1983, p. 447)

După ultima plecare de lângă Peter, Olga încearcă, în pofida amintirilor persistente, să-și închege o viață din flirturi ne semnificative la Eforie și din ieșiri în grup la localurile din București. Întâlnirea cu Mircea nu-i aduce nimic, doar câteva plimbări nocturne, în care reies la suprafață vechile spaime: „Am privit în jur cu ochii mari. Nu mai fusesem niciodată la ora asta pe stradă în

București. Era o liniște completă. Nici mașini nu treceau. A trecut numai una, departe, pe o stradă ce se încrucișa cu asta. Zgomotul nu se auzea de la noi. Am zărit numai farurile ieșind și intrând în noapte. Apoi am văzut venind spre noi un om beat. Așa cum sunt descriși bețivii de după miezul nopții, mergea bălăbănindu-se, când lângă zid, când la marginea trotuarului. S-a lovit de un felinar, s-a dat câțiva pași înapoi și l-a privit ostentativ, apoi a mers până în mijlocul drumului și a trecut pe trotuar făcând un semicerc mare ca să-l ocolească. [...] Am trecut pe lângă grădini adormite, pe lângă garduri cu afișe electorale. [...] Începea acum o viață a caselor, a gardurilor, a străzilor. Ca niște animale obișnuite să fie ignorate tot timpul, păreau că își revin încet. Am avut dintr-o dată senzația că anul și luna în care eram nu mai au niciun sens, că timpul și-a pierdut semnificația – natura asta împietrită putea să fie tot așa de bine cu douăzeci de ani în urmă sau în viitor, cu oamenii ei care tot așa au dormit totdeauna.” (ODEANU 1983, p. 370) BENGA 2010, p. 85 notează: „explorările străzii bucureștene [...] sau ale spațiilor franceze ori germane [...] nu fac decât să proiecteze, complementar, pelerinajele interioare ale naratoarei.”

Poate singura amintire nocturnă blândă și împăcată pe care o evocă naratoarea este prilejuită de vizita la familia lui Ivi, cu ocazia sărbătorilor de iarnă: „Pentru mine începea seara cu Corina, pe care n-aș fi sacrificat-o pentru nimic. Focul, poveștile imaginate după jăratecul aprins. Corina în cămașa ei lungă, înflorată, vișinata amestecată cu rom și radioul care slăbea din ce în ce, cum nu-l mai potriveam, până când muzica se auzea foarte departe, aducând cu ea toată singurătatea câmpurilor cufundate în noapte și în somn, peste care venea...” (ODEANU 1983, p. 398)

În general, obsesia morții și tema eșecului (cf. UNGUREANU 1983, p. 23, 33) marchează existența Olgăi. Percepțiile ei par deseori înregistrate de o sensibilitate maladivă. Oamenii de pe bănci, în grădina publică din Grenoble, îi sugerează „un fel de senzație de boală, de spital” (ODEANU 1983, p. 234). Planurile de viitor, țesute de Peter la începutul relației, le simte „pline de o melancolie dulce, de o nostalgie de bolnavi de piept dintr-un sanatoriu alpin, care se bucură de primăvară, resemnați totuși cu gândul morții apropiate” (ODEANU 1983, p. 260-261). Pe străzile din Wiesbaden vede oameni în alb, pe care îi receptează ca fiind împăcați cu moartea. Scufundarea vasului Niobe, fără supraviețuitori, în Marea Baltică trezește în sufletul protagonistei un ecou de rău augur. La cinematograful, în București, filmul *Sora albă* stârnește „un fel de atmosferă de tragedie, de moarte în masă, ca noaptea când vin oamenii cu torțe și felinare la locul unei catastrofe de cale ferată” (ODEANU 1983, p. 409).

Viața devenind sinonimă cu nefericirea sau, și mai insuportabil, cu golul, protagonista se consolează, pe moment, cu *fericirea celei care a pierdut totul*, care nu poate fi decât fericirea morții: „Încercarea eroinei de a se sinucide nu se datorează «iluziei amoroase», ci lipsei de sens a lumii.” (UNGUREANU 1983, p. 13) După ce se complăce în visul unei dispariții liniștite la mare, pe vânt și în zgomotul valurilor, încearcă să-și pună planul în funcțiune în decorul familiar al camerei închiriate de la București. Noaptea și moartea par să se confunde însă Olga, după ce contemplă de la fereastră bulevardul luminat și stelele, pornește în căutarea unui medic pentru a se reîntoarce la viață.

În pofida regenerării chiar de pe marginea tărâmului de Dincolo și a gestului din final, în care îmbrățișarea copacului pare menită să trezească resursele vitale din sufletul eroinei, persistă „un fel de senzație de gol, de fără rost” (ODEANU 1983, p. 352). Această sensibilitate, alături de scriitură, plasează romanele scriitoarei lugojene în rândul literaturii moderne: „În scrisul Anișoarei Odeanu va găsi un loc sentimentul de gol, de absență, de pierdere. Ea va avea sentimentul inutilului, așa după cum îl va avea și eroul din *Străinul*.” (UNGUREANU 1983, p. 34)

REFERINȚE

BENGA 2010 = Grațiela Benga, *Anișoara Odeanu, trasee pentru o nouă lectură*, „Revista de studii banatice”, I, 2010, nr. 1, p. 83-89

INDRIEȘ 1983 = Alexandra Indrieș, apud Cornel Ungureanu, *Note*, în *Într-un cămin de domnișoare. Călător în noaptea de Ajun*, Timișoara, Editura Facla, 1983, p. 449

ODEANU 1983 = *Călător în noaptea de Ajun*, Timișoara, Editura Facla, 1983

PETRESCU 1983 = Camil Petrescu, apud Cornel Ungureanu, *Note*, în *Într-un cămin de domnișoare. Călător în noaptea de Ajun*, Timișoara, Editura Facla, 1983, p. 447

TITEL 1983 = Sorin Titel, apud Cornel Ungureanu, *Note*, în *Într-un cămin de domnișoare. Călător în noaptea de Ajun*, Timișoara, Editura Facla, 1983, p. 448

UNGUREANU 1983 = Cornel Ungureanu, *Anișoara Odeanu, contextul unor romane*, în *Într-un cămin de domnișoare. Călător în noaptea de Ajun*, Timișoara, Editura Facla, 1983, p. 5-40

UNGUREANU 2003 = Cornel Ungureanu, *Geografia literaturii române, azi. Banatul*, 4, Pitești, Editura Paralela 45, 2003

ANIȘOARA ODEANU, A NOCTURNAL WRITER
(Abstract)

Keywords: *novel, journey, couple, inadequacy, isolation*

Our approach aims to present Anișoara Odeanu, a Romanian inter-war novelist who deserves to be rediscovered, as a modern writer belonging to a literary generation. In her novel *Voyager on New Year's Eve* one can recognize the outlook shared by well-known fellow writers Mircea Eliade, Camil Petrescu or Mihai Sebastian as well as the same interest in psychological analysis.